Абильдина С.Қ.

БАБАЛАР ДАНАЛЫҒЫ – АДАМГЕРШІЛІК АЙНАСЫ

Қарағанды
Болашақ-Баспа
2024

ӘОЖ 37.0
КБЖ 74.00

Баспаға академик Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті Ғылыми кеңесімен ұсынылды (2024 жылғы 26 желтоқсан, № 8 хаттама)

Рецензенттер:

педагогика ғылымдарының докторы, профессор,
Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар
және әлем тілдері университетінің педагогика
және психология кафедрасының меңгерушісі **С.А.Ұзақбаева**
Филология ғылымдарының докторы, профессор,
академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің
Қазақ әдебиеті кафедрасының профессоры **Б.С.Рахимов**

А15 Абильдина С.Қ.
Бабалар даналығы – адамгершілік айнасы: 2024.-168 б.

Монографияда бабалар даналығының бірі ретінде халық ауыз әдебиеті түрлерінің бастауыш сынып оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеуде пайдалану жолдары мен әдістеріне мазмұнды сипаттама берілген. Халық ауыз әдебиеті үлгілері арқылы бастауыш сынып оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеуге болашақ мамандарды даярлаудың моделі, педагогикалық шарттары мен әдістемесі қарастырылған.

Ғылыми еңбек жалпы зерттеушілерге, білім беру саласының қызметкерлеріне, педагогикалық жоғары оқу орнының барлық мамандықтары бойынша білім алып жатқан болашақ педагогтерге, жалпы қалың көпшілікке арналған.

ISBN 978-601-7530-13-6

© Абильдина С.Қ., 2024

КІРІСПЕ

Келешек ұрпақтың жеке тұлғалық бейнесінің қалыптасуы өз халқының және жалпы адамзаттың мәдениетті меңгеруімен сипатталады. Көп ғасырлық мәдени дәстүрлерді, тарихи тәжірибені, жалпы адамзаттық құндылықты ескере отырып, білім жүйесін жаңарту ұрпақ тәрбиесімен шұғылданатын мұғалімдерді даярлау процесіне де жаңа талаптар қоюда. Себебі оқушыларды халықтық педагогика құралдары, оның ішінде бабалар даналығы-халық ауызекі шығармашылығы арқылы тәрбиелеудің нәтижелілігі ұстаздың жеке басымен, оның теориялық және практикалық дайындығымен анықталады.

Жалпы өркениетті елдің дамуы факторға: оның құрылымдық, стратегиялық ұйымдастырылуында және кадрларды даярлау деңгейіне сүйенетіндігін атап көрсеткен болатын. Бұл мамандар даярлау мәселесімен шұғылданатын жоғары оқу орындарына үлкен міндеттер жүктелетіндігін аңғартады. Олай болса, болашақ қоғам иелерін ұлттық мәдениет негізінде тәрбиелейтін, осы мақсатта халықтық педагогика қағидаларын жетік меңгерген, оның құралдарын, әсіресе, халық ауызекі шығармашылығын оқушылардың адамгершілік тәрбиесінде шебер қолдана білетін мамандар даярлау мәселесі арнайы зерттеуді қажет ететіндігі сөзсіз.

Ұлттық құндылықтар – олардың тарихи өзіндік ерекшелігі. Отан, тіл, тарих, өнер, әдебиет және тағы басқалар сияқты көрініс тапқан қандай да бір этностық қауымдастық өкілдерінің рухани идеалдарының жиынтығы. Әр ұлттың дүниетанымы, ойлау түрі, темпераменті, ұлттық санасы және т. б. белгілі бір жолмен үйлеседі.

Ұлттық құндылыққа қанығып өскен өреннің танымы терең, ділі берік болады. Ата-бабалар аманат еткен ұлан-ғайыр даланы аман сақтау, ең алдымен, жас буынға артылатын зор үміт. Кейінгі ұрпақ тәуелсіздігіміздің туын әрқашан жоғары ұстауы тиіс. Қазіргі жаһандану дәуірінде жаңа технологияның қарқынды дамуы өмірімізге түбегейлі өзгерістер әкелді. Адам капиталына, білім саласына қойылатын талаптар мүлдем өзгеше. Сапалы білім қарқынды дамудың басты шартына айналды.

ҚР Президенті Қ.К. Тоқаевтың 2024 жылғы Ұлттық құрылтайдағы сөзінде: «Ұлттық дәстүр мен мәдениет - елдің басты құндылықтарының бірі. Оларды заман талабына сай жаңғырта отырып, жастардың бойына сіңіру – мемлекеттің басты міндеттерінің бірі» деген болатын. Бұл жерде мемлекет басшысы білім мен қатар тәрбиені де тілге тиек етіп отыр. Тәрбие – ұрпақты биік мұратқа жетелейтін сапалы білімнің тұғыры. Ұлттық құндылықтармен сусындап өскен ұрпақ ұлағатты болмақ. Дәл осы өскелең ұрпағымыз ұлттың сапасын құрайды. Сондықтан да қадір-қасиет, ар-намыс, адалдық, патриотизм, жауапкершілік, әдептілік, мейірімділік, сүйіспеншілік, үлкенге ізет, кішіге құрмет сияқты қасиеттерге ие шығармашыл азаматты тәрбиелеу маңызды. Міне, сондықтан Ұлттық құрылтайдың отырысында Мемлекет басшысы білім беру саласына қатысты бірқатар негізгі міндеттерге тоқталған болатын. «Ұлттық тәрбие – ел болашағы» тәрбиесінің тұжырымдамалық негіздері

(2) — *орта деңгей:* іскерлік жартылай қалыптасқан, оның бар екендігі кейбір ситуацияларда ғана байқалынады, бірақ әдістемелік тәсілдерді түрлендіріп қолдана алмайды;

(3) — *жеткілікті деңгей:* іскерлік қалыптасқан, студент оларды өздігінен және саналы қолдануға қабілетті, бірақ оның шығармашылық сипаты байқалынбайды;

(3)— *жоғары деңгей:* іскерлік қалыптасқан студент қазақ халық ауызекі шығармашылығы арқылы оқушыларды адамгершілікке тәрбиелеу міндеттерін шешуде дербестілік пен үлкен шығармашылықты көрсетеді.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ..3

1. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ АУЫЗЕКІ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУГЕ БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ДАЯРЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ..7

1.1 Қазақ халқының ауызекі шығармашылығы арқылы бастауыш сынып оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеуге болашақ мұғалімдерді даярлау — педагогикалық проблема..7

1.2 Қазақ халқының ауызекі шығармашылығының бастауыш сынып оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеу мүмкіндіктері..23

1.3 Жоғары оқу орындарындағы қазақ халық ауызекі шығармашылығы арқылы бастауыш сынып оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеуге болашақ мұғалімдерді даярлаудың бүгінгі жағдайы..64

ТҰЖЫРЫМ..80

2. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ АУЫЗЕКІ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУГЕ БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ДАЯРЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖҮЙЕСІ..82

2.1 Қазақ халқының ауызекі шығармашылығы арқылы бастауыш сынып оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеуге болашақ мұғалімдердің даярлығын оқу процесінде қалыптастыру..82

2.2 Қазақ халқының ауызекі шығармашылығы арқылы бастауыш сынып оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеуге болашақ мұғалімдердің даярлығын қалыптастыруда аудиториядан тыс жұмыс әрекеттерінің мазмұны..119

2.3 Қазақ халқының ауызекі шығармашылығы арқылы бастауыш сынып оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеуге болашақ мұғалімдердің даярлығын педагогикалық практика кезеңінде қалыптастыру..128

ТҰЖЫРЫМ..147

ҚОРЫТЫНДЫ..148

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ..150

ҚОСЫМШАЛАР..161